

tus matrimonium faciat. In secunda ostendit (1) quid sit consensus ille qui matrimonium facit, ibi, Hic queritur, cum consensus de presenti matrimonium faciat, & cuius rei consensus sit ille. Circa primum duo faciunt. Primo determinat veritatem. Secundo objicit in contrarium, ibi: Præmissæ autem sententiæ videtur obviare illud quod leges tradunt. Et circa hoc duo faciunt. Primo objicit contra id quod immediate determinatum est. Secundo contra id quod in præcedenti distinctio habitum fuit, ibi: Etiam sententiæ illæ quæ dictum est, solum consensus facere conjugium videtur obviare quod Evaristus Papa ait: & utrumque dividitur in objectionem, & solutionem, ut per se patet in littera.

QUÆSTIO

HIC queruntur quatuor. Primo. Utrum juramentum consensui expresso per verba de futuro adveniens, matrimonium faciat.

Secundo. Utrum carnalis copula eidem adveniens, matrimonium faciat.

Tertio. Utrum occultus consensus per verba de presenti sufficiat ad matrimonium faciendum.

Quarto. In quid sit consensus qui matrimonium faciat.

ARTICULUS I.

Utrum juramentum adjunctum consensui per verba de futuro faciat matrimonium.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod juramentum adjunctum consensui per verba de futuro faciat matrimonium. Nullus enim potest se obligare ut faciat contra jus divinum. Sed implere juramentum est de jure divino, ut patet Matth. v. 33. Reddes autem Domino juramenta tua. Ergo per nullam obligationem sequentem potest evenire quod homo non debeat implere juramentum prius factum. Si ergo post consensum in aliquam per verba de futuro juramento firmatum, aliquis se alteri obligat per verba de presenti, videtur quod nihilominus debeat juramentum prius servare. Sed hoc non esset, nisi juramento illo esset matrimonium perfectum. Ergo juramentum adjunctum consensui de futuro facit matrimonium.

Præterea. Veritas divina est fortior quam veritas humana. Sed per juramentum veritate divina firmatur aliquid. Cum ergo exprimentia consensus de presenti, in quibus est sola humana veritas, matrimonium perficiant, videtur quod multo amplius id efficere possint verba de futuro, juramento firmata.

Præterea. Secundum Apostolum ad Hebr. c. vi. 16. omnis controversia finis est juramentum. Ergo in iudicio saltem plus standum est juramento quam simplici verbo. Si ergo aliquis simplici verbo consentiat in aliquam per verba de futuro, juramento firmata, videtur quod iudicio Ecclesiæ debeat compelli stare cum prima, & non cum secunda.

Præterea. Verba de futuro simpliciter prolata sponsalia faciunt. Sed juramentum ibi aliquid operatur. Ergo facit plus quam sponsalia. Sed ultra sponsalia non est nisi matrimonium. Ergo facit matrimonium.

Sed contra. Quod futurum est, non est. Sed juramentum additum non facit quin verba de futuro significant consensum de futuro. Ergo adhuc matrimonium non est.

(1) Forte in quid.

Præterea. Postquam perfectum est matrimonium, non oportet quod alius consensus interveniat ad matrimonium. Sed post juramentum advenit alius consensus, qui matrimonium facit; alias frustra juraretur illud esse futurum. Ergo non facit matrimonium.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod juramentum adhibetur pro confirmatione dictorum: unde illud tantum confirmat, quod in dictis significatur, nec significatum mutas; & ideo cum verba de futuro ex ipsa significatione sua habeant quod matrimonium non faciant, quia quod futurum promittitur, nondum sit, etiam si juramentum adveniat, nondum est matrimonium factum, sicut Magister in littera dicit.

Ad primum ergo dicendum, quod implere juramentum licitum, est de jure divino; non autem implere juramentum illicitum. Unde si aliqua obligatio sequens juramentum faciat illud illicitum, cum prius fuisset licitum, non derogat juri divino qui juramentum prius factum non servat; & ita est in proposito. Illicite enim juratur quod illicite promittitur; promissio autem de alieno est illicita: unde consensus sequens per verba de presenti, quo aliquis transfert dominium sui corporis in aliam, facit præcedens juramentum esse illicitum, quod prius licitum erat.

Ad secundum dicendum quod veritas, divina efficacissima est ad firmandum illud cui adhibetur.

Unde patet solutio ad tertium.

Ad quartum dicendum, quod juramentum operatur aliquid non novam obligationem faciens, sed factam confirmans; & sic gravius peccat qui eam violat.

ARTICULUS II.

Utrum carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium. Quia magis est consentire facto quam verbo. Sed ille qui carnaliter commiscetur, facto consentit promissioni quam prius fecit. Ergo videtur quod multo magis per hoc fiat matrimonium quam si solis verbis de presenti consensus fieret.

Præterea. Consensus non solum expressus, sed etiam interpretativus facit matrimonium. Sed nulla potest esse major interpretatio consensus quam carnalis copula. Ergo per hoc perficitur matrimonium.

Præterea. Omnis conjunctio carnalis præter matrimonium facta, est peccatum. Sed mulier non videtur peccare admittens sponsum ad carnalem copulam. Ergo per hoc fit matrimonium.

Præterea. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Sed quis non potest mulieri quam defloravit sub specie matrimonii, restituere ablatum nisi eam in conjugium ducat. Ergo videtur quod si etiam post carnalem copulam cum alia contraxerit per verba de presenti, teneatur ad primam reddere; quod non esset, nisi inter eos esset matrimonium. Ergo carnalis copula post consensum de futuro facit matrimonium.

Sed contra est quod dicit Nicolaus Papa, distinct. xxvii. q. 11. c. Sufficiat: Si consensus in nuptiis defuerit, cetera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.

Præterea. Quod consequitur ad aliquid, non facit ipsum. Sed carnalis copula sequitur matrimonium, sicut effectus causam. Ergo non potest facere matrimonium.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod de matrimonio possumus loqui dupliciter. Uno modo quantum ad forum conscientie; & sic in rei veritate carnalis copula non habet quod perficiat matrimonium, cuius sponsalia præcesserunt per verba de futuro, si consensus interior desit: quia verba etiam de presenti exprimentia consensum, si consensus mentis deesset, non facerent matrimonium, ut supra dictum est. Alio modo quantum ad iudicium Ecclesiæ; & quia in exteriori iudicio secundum ea quæ foris patent, iudicatur, cum nihil possit expressius significare consensum quam carnalis copula, secundum iudicium Ecclesiæ carnalis copula consequens sponsalia matrimonium facere iudicatur, nisi aliqua signa expressa doli, vel fraudis appareant.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui carnaliter commiscetur facto, consentit in carnalem copulam secundum rei veritatem; sed in matrimonium non consentit ex hoc ipso, nisi secundum interpretationem juris.

Ad secundum dicendum, quod interpretatio illa non mutat rei veritatem, sed iudicium quod exterius de rebus fit.

Ad tertium dicendum, quod si sponsa sponsum admittat, credens eum velle matrimonium consummare, excusatur à peccato, nisi aliqua signa expressa fraudis appareant; sicut si sunt multum distantis conditionis, vel quantum ad nobilitatem, vel quantum ad fortunam, vel aliud signum evidens appareat. Sed tamen sponsus peccat & fornicando, & (quod plus est) fraude quam facit.

Ad quartum dicendum, quod in tali casu sponsus antequam aliam duxerit, tenetur eam ducere in uxorem, si sint æqualis conditionis, vel si sponsa sit melioris conditionis. Sed si aliam duxerit, jam factus est impotens ad solvendum illud ad quod tenebatur: & ideo sufficit, si ei de nuptiis providerit: & ad hoc etiam non tenetur, ut quidam dicunt, si sponsus sit multo melioris conditionis, aut aliquod signum evidens fraudis fuerit: quia præsumi probabiliter potest quod sponsa non fuerit decepta, sed decipi se finxerit.

ARTICULUS III.

Utrum consensus in occulto factus per verba de presenti faciat matrimonium.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod consensus in occulto factus per verba de presenti non faciat matrimonium. Res enim in potestate alterius existens non transfertur in potestatem alterius, nisi consentiente illo in cuius potestate erat. Sed puella erat in potestate patris. Ergo non potest per matrimonium transire in potestatem viri, nisi patre consentiente; & ita si fiat in occulto consensus, etiam per verba de presenti expressus, non erit matrimonium.

Præterea. Sicut in matrimonio est actus noster quasi de essentia sacramenti, ita in penitentia. Sed sacramentum penitentiae non perficitur nisi mediantibus Ecclesiæ ministris, qui sunt sacramentorum dispensatores. Ergo nec matrimonium potest perfici in occulto absque sacerdotali benedictione.

Præterea. Baptismus, quia potest in occulto fieri, & in manifesto, non prohibetur ab Ecclesia fieri in occulto. Sed Ecclesia prohibet clandestina matrimonia. Ergo non possunt fieri in occulto.

Præterea. Inter eos qui in secundo gradu sibi attinent, non potest matrimonium contrahi: quia Ecclesia prohibuit. Sed similiter Ecclesia prohibuit clandestina matrimonia. Ergo non possunt esse vera matrimonia.

Sed contra. Posita causa ponitur effectus. Sed causa efficiens matrimonii est consensus per verba de presenti expressus. Ergo sive fiat in publico, sive in occulto, matrimonium sequitur.

Præterea. Ubi quæque est debita forma, & debita materia, ibi est sacramentum. Sed in occulto matrimonio servatur debita materia, quia sunt personæ legitimæ ad contrahendum; & debita forma, quia sunt verba de presenti consensum exprimentia. Ergo est ibi verum matrimonium.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod sicut in aliis sacramentis quedam sunt de essentia sacramenti, quibus ommissis non est sacramentum, quedam autem ad solemnitatem sacramenti pertinent, quibus omissis verum perficitur sacramentum, quamvis peccet qui omittit: ita etiam consensus expressus per verba de presenti inter personas legitimas ad contrahendum, matrimonium facit: quia hæc duo sunt de essentia sacramenti, alia autem omnia sunt de solemnitate sacramenti, quia ad hoc adhibentur ut matrimonium convenientius fiat: unde si omittantur, verum matrimonium est, quamvis peccent sic contrahentes, nisi per aliquam legitimam causam excusentur.

Ad primum ergo dicendum, quod puella non est in potestate patris quasi ancilla, ut sui corporis potestatem non habeat, sed quasi filia ad educandum: & ideo secundum hoc quod libera est, potest se in potestatem alterius absque consensu patris dare, sicut etiam potest aliquis, vel aliqua intrare religionem absque consensu parentum, cum sit persona libera.

Ad secundum dicendum, quod actus noster in penitentia quamvis sit de essentia sacramenti, non est tamen sufficiens ad inducendum proximum effectum sacramenti, scilicet absolutionem à peccatis: & ideo oportet quod ad perfectionem sacramenti interveniat actus sacerdotis. Sed in matrimonio actus nostri sunt causa sufficiens ad inducendum proximum effectum, qui est obligatio: quia quicumque est sui juris, potest se alteri obligare: & ideo sacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio quasi de essentia sacramenti.

Ad tertium dicendum, quod etiam prohibitum est quod baptismus nullus recipiat nisi à sacerdote nisi in articulo necessitatis. Matrimonium autem non est sacramentum necessitatis: & ideo non est similis ratio. Prohibentur autem clandestina matrimonia propter pericula quæ inde evenire solent: quia frequenter in talibus est aliqua fraus ex altera parte; frequenter etiam ad alia conjugia transeunt, dum penitent de istis quæ subito facta sunt, & multa alia mala inde accidunt; & speciem turpitudinis præter hoc habent.

Ad quartum dicendum, quod non sunt prohibita clandestina matrimonia quasi contra essentialia matrimonii existentia, sicut sunt prohibita matrimonia illegitimarum personarum, quæ sunt materia indebita huic Sacramento: & ideo non est simile.

ARTICULUS IV.

Utrum consensus qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam.

III. P. quest. xxix. art. 2.

1. **A**d quartum sic proceditur. Videtur quod consensus qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam. Quia, sicut dicit Hieronymus (a) (habetur dist. xxvii. cap. *Voventibus*) *Voventibus virginitatem non solum nubere, sed velle nubere damnabile est.* Sed non esset damnabile, nisi esset virginitati contrarium; cui nuptiæ non contrariantur nisi ratione carnalis copulæ. Ergo consensus voluntatis qui est in nuptiis, est in carnalem copulam.

2. Præterea. Omnia quæ sunt in matrimonio inter virum & uxorem, possunt esse licite inter fratrem & sororem, excepta carnali copula. Sed non potest licite inter eos fieri consensus matrimonialis. Ergo consensus matrimonialis est consensus in carnalem copulam.

3. Præterea. Si mulier dicat viro, Consentio in te, ut non cognoscas me, non est consensus matrimonialis: quia aliquis est ibi contra substantiam prædicti consensus. Sed non esset, nisi dictus consensus esset in carnalem copulam. Ergo &c.

4. Præterea. In qualibet re initium consummationi responderet. Sed matrimonium consummatur per carnalem copulam. Ergo cum initietur per consensum, videtur quod consensus sit in carnalem copulam.

Sed contra. Nullus consentiens in carnalem copulam est virgo mente, & carne. Sed beatus Joannes Evangelista post consensum nuptialem est virgo mente, & carne. Ergo non consentit in carnalem copulam.

Præterea. Effectus respondet causæ. Sed consensus est causa matrimonialis. Cum ergo de essentia matrimonii non sit carnalis copula, videtur quod nec consensus qui matrimonium facit, sit in carnalem copulam.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum, quod consensus qui matrimonium facit, est consensus in matrimonium: quia effectus proprius voluntatis est ipsum volitum: unde sicut se habet carnalis copula ad matrimonium, ita consensus qui matrimonium causat, est in carnalem copulam. Matrimonium autem, ut supra dictum est, non est essentialiter ipsa conjunctio carnalis; sed quædam associatio viri & uxoris in ordi-

ne ad carnalem copulam, & alia quæ ex consequenti ad virum, & uxorem pertinent, secundum quod eis datur potestas invicem respectu canalis copulæ; & hæc associatio conjugalitatis copula dicitur. Unde patet quod bene dixerunt illi qui dixerunt, quod consentire in matrimonium est consentire in carnalem copulam implicite, non explicite. Non enim debet intelligi, nisi sicut implicite continetur effectus in sua causa: quia potestas carnalis copulæ, in quam consentitur, est causa carnalis copulæ, sicut potestas utendi re sua est causa usus.

Ad primum ergo dicendum, quod consensus in matrimonium ideo est damnabilis post votum virginitatis, quia per talem consensum datur potestas ad id quod non licet; sicut peccaret qui daret potestatem alteri accipiendi illud quod ipse in deposito habet, non solum in hoc quod ei actualiter traderet. De consensu autem beatæ Virginis infra dicetur.

Ad secundum dicendum, quod inter fratrem & sororem non potest esse potestas in invicem ad carnalem copulam, sicut nec licite carnalis copula: & ideo ratio non consequitur.

Ad tertium dicendum, quod illa conditio explicite non solum actui sed potestati contrariatur carnalis copulæ: & ideo est contraria matrimonio.

Ad quartum dicendum, quod initium matrimonium responderet consummationi, sicut habitus, vel potestas actui qui est operatio.

Rationes autem contrariæ ostendunt quod non sit consensus in carnalem copulam explicite; & hoc verum est.

EXPOSITIO TEXTUS.

Sine quibus legitime fit quantum ad virtutem, (1) non honestatem, sacramenti. Contra. In secundis nuptiis non est benedictio sacerdotalis, & tamen est honestas matrimonii. Et dicendum, quod non est ibi honestas quantum ad perfectam significationem matrimonii: unde propter defectum sacramenti benedictio intermittitur.

Matrimonium non facit consensus &c. Hoc intelligitur quantum ad iudicium Ecclesiæ: sed quantum ad iudicium conscientie solus consensus matrimonium facit firmum.

Quia non de capite, nec de pedibus, sed de latere. Videtur quod sic de excellentissimo loco sumpta: quia cor est membrorum principalissimum, juxta quod sunt costæ. Et dicendum, quod cor est nobilissimum quantum ad originem vitæ: sed caput quantum ad complementum virtutum, quibus fit motus, & sensus, in quibus consistit vita sensitiva.

DISTINCTIO XXIX.

Coactio excludit consensum conjugalem.

Oportet autem consensum conjugalem liberum esse à coactione. Coactus enim consensus, qui nec consensus appellari debet, conjugium non facit, sicut testatur Urbanus Papa scribens (2) Sanctio Regi Aragonum in hæc verba (habetur in Decr. causa xxxi. quest. 11. cap. „De neptis tuæ“) „De neptis tuæ conjugio, quam te cuidam militi daturum necessitatis instante articulo sub fidei pollicitatione (3) confirmasti, hoc æqui-

(1) Nicolai addit vel veritatem. (2) Al. Saceratio. (3) Nicolai firmasti.
Ex Edit. P. Nicol. (a) Sub Hieronymi nomine refertur loc. cit. sed apud illum non extare appendix ibidem notat. Sub nomine Augustini potius refert Glossa in Epist. I. ad Tim. cap. v. super illud, *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*

æquitate dictante (1) decrevimus, ut si illa virum illum omnino, ut dicitur, renuit, & in eadem voluntate persistit ut viro illi se prorsus denegat nupturam; nequaquam eam invitam, ac renitentem ejusdem viri cogas conjugio copulari. Idem (ibid. cap. „Si verum.“) „Si verum esse constiterit quod nobis Legati Jordanis Principis retulerunt, scilicet quod ipse coactus, & dolens filiam suam (2) nolentem, fientem, & pro viribus renitentem Raynaldo desponsaverit; quoniam legum, & canonum auctoritas talia sponsalia non approbat, ne ignorantibus leges, & canones nimis durum (3) videatur, ita sententiam temperamus, ut si Princeps cum assensu filiæ id quod coactum est, perficere voluerit, concedamus. Sin aliter res se habet, Legatus noster utrasque partes audiat, & si nihil fuerit ex parte Raynaldi quod amplius impediatur, ab ipso Jordane sacramentum, quo constant hæc quæ dicta sunt, accipiat; & nos canonum, & legum scripta sequentes deinceps non prohibemus quin alii viro, si voluerit, prædicta ejus filia tantum in Domino nubat.“ Ex his apparet conjugium fieri inter consentientes; & spontaneos, non inter renitentes, & invitos. Verumtamen qui inviti, & coacti conjuncti sunt, si postea ab aliquo temporis spatio sine contradictione, & querimonia cohabitaverint, facultate discendi, vel reclamandi habita, consentire videntur; & consensus ille consequens supplet quod præcedens coactio tulerat. (4)

In Libro Pandectarum.

Consentire autem probatur qui evidenter non contradicit, secundum illud: In sponsalibus eorum consensus exigendus est quorum in nuptiis desideratur. Intelligitur tamen semper patri filia consentire, nisi evidenter dissentiat. Item: „Sponsalia, sicut nuptiæ, consensu fiunt contrahentium: & ideo sicut in nuptiis, ita & in sponsalibus patrifamilias filiam consentire oportet: quæ si patris voluntati non repugnat, consentire intelligitur.“

DIVISIO TEXTUS.

Postquam ostendit Magister quod consensus sit causa matrimonii, hic ostendit quibus impediatur consensus, ne matrimonium efficere possit: & dividitur in partes duas. In prima determinat de impedimento coactionis; in secunda de impedimento erroris, xxx. dist. ibi: *Nec solum coactio impedit, vel excludit consensum, sed etiam error.* Prima in tres. In prima ostendit quod coactus consensus non facit matrimonium. In secunda ostendit quod si post coactionem liber consensus adveniat, matrimonium verum erit, ibi: *Verumtamen qui inviti, & coacte conjuncti sunt, si postea ab aliquo temporis spatio sine contradictione, & querimonia cohabitaverint, facultate discendi, vel reclamandi habita, consentire videntur.* In tertia, qualiter intelligendus sit aliquis consentire, ibi: *Consentire autem probatur.*

QUÆSTIO I.

Hic quaeruntur quatuor.
Primo. Utrum aliquis consensus possit esse Coactus.

Secundo. Utrum aliqua coactio cadat in constantem virum.

Tertio. Utrum consensus coactus faciat matrimonium.

Quarto. Utrum aliquis possit cogi à patre ad contrahendum matrimonium.

ARTICULUS I.

Utrum aliquis consensus possit esse coactus.

1. **A**d primum sic proceditur. Videtur quod nullus consensus possit esse coactus. Coactio enim, sicut dicitur in IV. Sent. Tom. V.

(1) Idem decernimus. (2) Al. deest nolentem. (3) Addit Nicolai id quod dicimus. (4) Addit Nicolai. Unde Clemens III. Extra de sponsalibus, & matrimoniis cap. *Ad id*, „Quamvis (inquit) undecim annos habens ab initio invita fuisset viro tradita, & renitens, tamen quia postmodum per annum & dimidium ei cohabitans consensisse videtur ad ipsum est cogenda redire: nec de cætero recipiendi sunt testes ad probandum quod in eundem non consenserit; cum mora tantum temporis hujusmodi probationem excludat.“

Ex Edit. P. Nicol. (a) Apud Tullium non occurrit, licet ex illo citet & Albertus Magnus in hunc locum.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod duplex est coactio, vel violentia. Una quæ facit necessitatem absolutam; & tale violentum dicitur à Philosopho violentum simpliciter, ut cum quis alium corporaliter impel-

K